

НОВІК І.О., к.е.н., доц. каф. економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин, НТУ «ХПІ»

«ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА ЗОВНІШНЮ ТОРГІВЛЮ УКРАЇНИ»

Світова історія містить багато прикладів впливу воєнних конфліктів на зовнішню торгівлю країн, які беруть у них участь. Вони подібні до воєнного конфлікту в Україні насамперед тим, що територія країни зазнає впливу або через окупацію, або через масовані ракетно-артилерійські обстріли. Водночас є суттєва відмінність – надто потужний військовий потенціал у держави-агресора.

Протягом останніх років воєнні дії також відбувались у багатьох країнах світу, що по-різному впливало на їхню зовнішню торгівлю.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну позначилось як на внутрішній економічній ситуації в нашій країні, так і на поставках української продукції за кордон. У січні та лютому 2022 року український експорт демонстрував дуже позитивну динаміку — зростання до аналогічного періоду минулого року становило 34% . Проте вже в березні відбувся обвал експорту — скорочення становило 50%. За 8 місяців 2022 року український експорт становить 29 млрд дол. США. Це на третину менше за результат аналогічного періоду минулого року (-31%). У натуральних показниках український експорт становить 63 млн тонн, що на 59% менше від показника минулого року. Повільне відновлення експорту почалося в травні, а найбільший обсяг експорту з початку широкомасштабної війни був зафіксований у серпні у зв'язку з розблокуванням українських чорноморських портів (3,4 млрд дол. США).

Складовою частиною воєнних дій стала географічна обмеженість торгівлі України. Північний напрямок був перекритий Білоруссю, а східний – Росією. Крім того, остання заблокувала всі морські порти України, що позбавило можливість використовувати південний напрямок (через Чорне море) для зовнішньої торгівлі України. Тому єдиним напрямком зовнішньої торгівлі став західний. У цьому контексті цілком логічним було зростання частки ЄС в географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами за підсумками першої половини 2022 р. — частка цього

регіону становить 62% (або 17 838,7 млн дол. США).

У 2021 році ЄС також був найбільшим партнером України, проте як було зазначено у попередньому розділі, його частка становила майже 40%. Натомість частка Азії — 32%, СНД — 13%, Африки — 9%, Америки — 4%. Тобто відбулося скорочення часток всіх інших регіонів світу на користь країн ЄС [1].

Серед країн ЄС найбільше Україна експортувала до Польщі (4,5 млрд дол. США), Румунії (2,2 млрд дол. США), Угорщини (1,5 млрд дол. США), Німеччини (1,4 млрд дол. США) та Нідерландів (1,1 млрд дол. США).

Другим за обсягом українського експорту регіоном світу є Азія — її частка за 8 місяців 2022 року становить 22%. Ключовими країнами — експортними партнерами України серед азійських країн — є Туреччина (1,9 млрд дол. США), Китай (1,7 млрд дол. США) та Індія (0,5 млрд дол. США).

Частка країн СНД у загальному експорті України за 8 місяців 2022 року становить лише 6%. Основним напрямком українського експорту в регіоні стала Молдова (619 млн дол. США). Також серед лідерів є росія, проте такий результат був досягнутий за перші місяці року, а після повномасштабного вторгнення український експорт до країни-агресора припинився.

На країни Африки припадає лише 5% українського експорту, а найбільшими експортними партнерами України в Африці є Єгипет (607 млн дол. США), Алжир (205 млн дол. США) та Лівія (169 млн дол. США). [2].

Найбільшими напрямками експорту в регіоні Америки є США (578 млн дол. США) та Канада (79 млн дол. США). Порівнюючи з Канадою, не дуже відстає і Домініканська Республіка, куди Україна експортувала продукцію на 65 млн дол. США у 2021 році. Серед країн Центральної та Південної Америки найбільший експорт припав на Коста-Рику (37 млн дол. США), Колумбію (26 млн дол. США) та Мексику (30 млн дол. США).

Найбільшими категоріями українського експорту за 8 місяців 2022 року стали зернові культури (5,2 млрд дол. США), чорні метали та олії (по 3,7 млрд дол. США). Проте серед лідерів є також категорії «електричні машини» (1,9 млрд дол. США) та «ядерні реактори, котли, машини» (0,8 млрд дол. США).

Три найбільші категорії українського експорту (зернові культури, чорні метали та олії) разом становлять 43% від загального експорту (за аналогічний період минулого року — 46%).

З цих категорій найгірший результат має експорт чорних металів. Падіння його обсягів за 8 місяців 2022 року становить 58%, і ситуація погіршилася в останні місяці. Серед основних причин — розміщення найбільших металургійних підприємств традиційно на сході України в зоні активних бойових дій і ускладнена логістика.

Натомість скорочення експорту зернових культур за 8 місяців 2022 року становить 19%, а олій — 11%. Серед причин такого результату, очевидні є ті, що аграрні та харчові підприємства розміщено по всій території України доволі рівномірно. Також на більш позитивний результат за 8 місяців вплинуло те, що перші два місяці року були дуже успішними для експортерів зернових.

Загалом гірші показники скорочення експорту в грошовому вимірі мають «важкі індустрії» — металургія і хімічна галузь (скорочення на 54% і 51% відповідно). Натомість скорочення експорту агропромислової та харчової продукції за 8 місяців 2022 року становить 11%, а продукції машинобудування — 18%. Експорт продукції легкої промисловості (одягу та взуття) скоротився на 10%, меблів — на 18%.

У натуральних показниках скорочення аграрної та агропромислової продукції становить 27%, машинобудування — 90%, металургії — 66%, хімічної продукції — 90%, продукції легкої промисловості — 85%, меблів — на 43%.

Наведена динаміка не є позитивною, але Україна є перспективною державою та має досить великий потенціал та напрямків покращення зовнішньої торгівлі України.

Список літератури:

1. World trade in goods and services - an overview. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=World_trade_in_goods_and_services_-_an_overview;
2. The Effects of the COVID-19 Pandemic on International Trade - Key Statistics and Trends in International Trade 2021. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://unctad.org/system/files/official-document/ditctab2022d3_en.pdf;